

Mezopotamia

kl. 5

pierwsi rolnicy
pierwsze miasta

Pierwsi rolnicy świata

Pierwsi ludzie żyli z tego, co ofiarowała im sama natura.

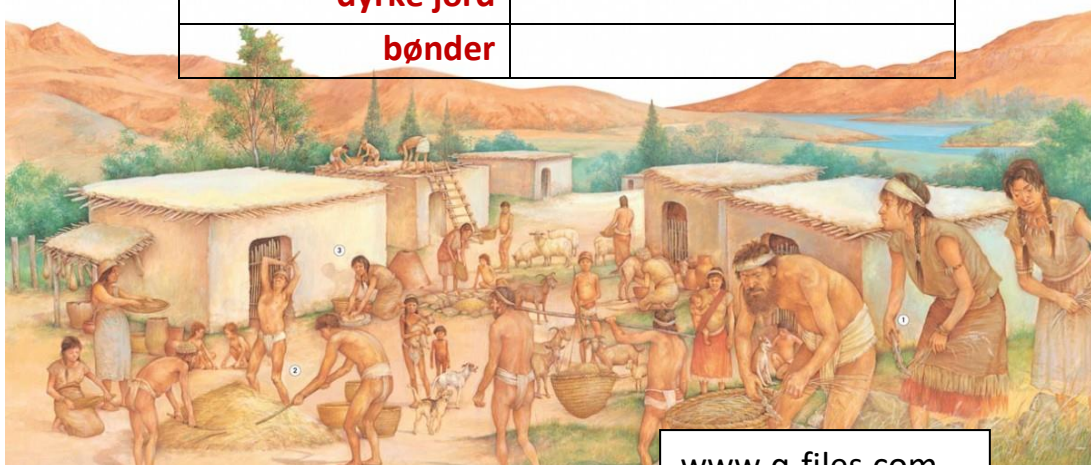
Polowali, łowili ryby i zbierali jadalne rośliny. Dlatego też cały czas musieli przenosić się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pożywienia. Byli **koczownikami**.

Tak właśnie żyli ludzie przez tysiące lat w epoce kamienia. W pewnym momencie zaszła jednak ważna zmiana, a zdarzyło się to na terenach **Środkowego Wschodu**, gdzie obecnie znajduje się państwo Irak. Ludzie zaczęli **uprawiać ziemię** i hodować zwierzęta. W ten sposób zapewnili sobie dostęp do mleka, mięsa, wełny i zboża w jednym miejscu. Życie epoki kamienia uległo zmianie. Zmiany te rozpowszechniły się w innych stronach. Ludzie stali się **rolnikami**.

Dopisz polskie słowa:

	
nomader	koczownicy
jakte	
Midtøsten	
dyrke jord	
bønder	

Pierwsi rolnicy świata - ZADANIA

ZADANIE 1. Znajdź w tekście słowa, które pasują do definicji.

..... - ludzie, którzy nie mają stałego miejsca zamieszkania i przenoszą się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pożywienia.

..... – ludzie, którzy żyją w jednym miejscu i uprawiają ziemię, by zdobyć pożywienie

..... – zabijanie dzikich zwierząt

..... – tereny między Europą a Azją

..... – najdłuższa epoka w dziejach ludzkości. Jej nazwa wiąże się z tym, że używano wówczas narzędzi kamiennych

ZADANIE 2. Pomyśl i napisz odpowiedź

Jakie zmiany zaszły w życiu ludzi, kiedy przestali prowadzić koczowniczy tryb życia, a stali się rolnikami?

.....

.....

.....

Uprawa zboża

Na zboczach gór Środkowego Wschodu rosły sobie dzikie rośliny: **jęczmień i pszenica**. Ziarna tych roślin, czyli **zboże**, było w epoce kamienia popularnym pokarmem. Dobrze odżywiało, nie gniło i dawało się długo przechowywać.

pszenica

Lecz ziarna stanowiły też przysmak ptaków i wielu zwierząt. Ludzie wpadli więc na pomysł, by ogrodzić miejsca, gdzie zboże rośnie. Pewnego dnia ktoś odkrył, że **ziarno** wrzucone w ziemię po pewnym czasie kiełkuje i zaczyna rosnąć nowa roślina. Tak ludzie nauczyli się **uprawiać** rośliny.

Wikiwand.com

Żarna czyli **skrubbekvern** to narzędzie do rozcierania kamieniami ziaren zboża na mąkę, z której można było upiec chleb. Te żarna pochodzą z epoki kamiennej, znaleziono je w miejscowości Gaj w Polsce.

jęczmień

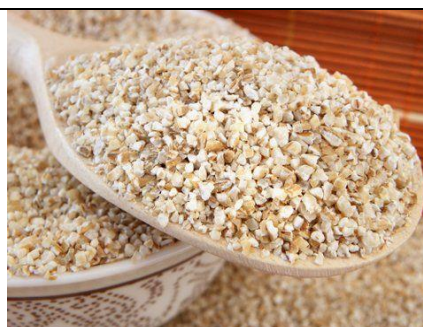
	
hvete	
bygg	
dyrke korn	
frø	
skrubbekvern	

Uprawa zboża - ZADANIA

ZADANIE 1.

Podpisz zdjęcia

*chleb pszenny, jęczmień, kasza
jęczmienna, pszenica, zboża, żarna*

Udomowienie zwierząt

Skąd na świecie wzięły się psy? Mogło to stać się tak: pewnego dnia ludzie zabili w czasie polowania wilczycę. Do osady zabrali wilcze futro i małe wilcze **szczenię**. Szczenię wyrosło z czasem na dużego wilka. Pilnował on osady i pomagał ludziom w polowaniu. Wilk został **oswojony**. Wkrótce dołączyły do niego inne oswojone wilki. Z czasem wilki te miały już własne potomstwo. Ludzie zatrzymywali przy sobie najłagodniejsze wilki i pozwalali im się rozmnażać. Po pewnym czasie udomowione wilki zaczęły coraz bardziej różnić się od dzikich wilków. Stały się psami.

wilk

Wydaje się, że właśnie tak przebiegało udomowienie wilka i powstanie psa. Stało się to około 12.000 lat temu.

Wkrótce potem ludzie zaczęli oswajać i udomawiać inne zwierzęta: **kozy**, **owce**, **krowy** i **świnie**.

Psy rasy husky

Factsanddetails.com

	
kyr	
geit	
tam	
valp	

Udomowienie zwierząt – ZADANIA

ZADANIE 1. Połącz części zdań ze sobą.

Ludzie ośwoili ...

... straciły swoją dziką naturę i stały się psami.

Szczenięta wilków

... wilcze szczenięta.

Z czasem wilki ...

... wiele innych zwierząt, jak świnie, owce i

Udomowienie wilków...

... zamieszkały w ludzkich osadach.

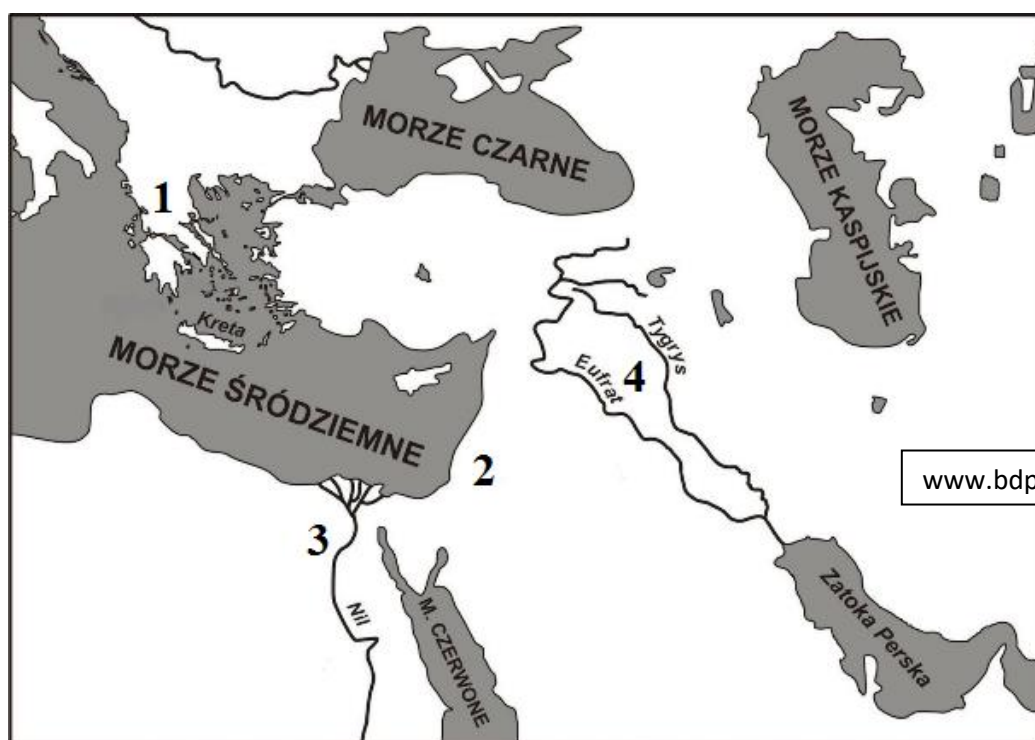
Po pewnym czasie udomowiono też ...

... nastąpiło około 12 tysięcy lat temu.

Kraina między rzekami

Około 8000 lat temu na górzystym terenie dzisiejszego Iraku mieszkało już sporo ludzi. Zaczynało brakować im pożywienia.

Część plemion zdecydowała się zatem zejść na niżej położone tereny i osiedlić się w dolinie dwóch wielkich rzek, Tygrysu i Eufratu. Tę równinę krainę nazwano Mezopotamia, co oznacza 'ziemia między rzekami'.

www.bdp.ibe.edu.pl

1. Grecja 2. Izrael 3. Egipt 4. Mezopotamia

W Mezopotamii padało niewiele, a ziemia była **piaszczysta i gliniasta**. Mimo to ziemia wydawała doskonałe **plony**, a rolnicy produkowali więcej żywności, niż sami potrzebowali.

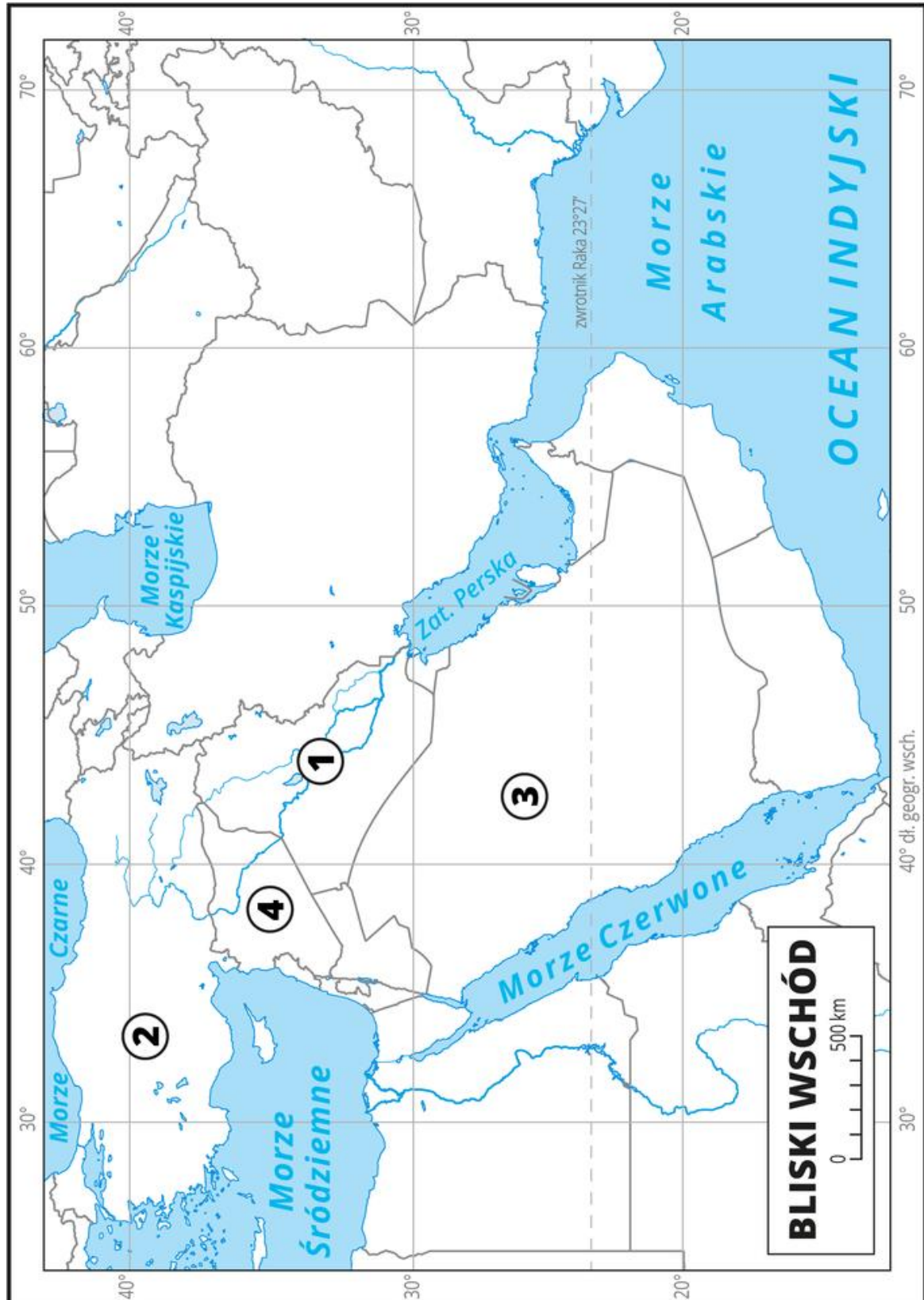
	
avling	
sand	
leire	

Mapa Mezopotamii

Kraina między rzekami - ZADANIA

Korzystając z atlasu lub internetu, wpisz na mapie nazwy państw. Na zielono zaznacz teren dawnej Mezopotamii. Wpisz w odpowiednie miejsce nazwy dwóch wielkich rzek Mezopotamii.

Nadchodzi powódź

Eufkrat i Tygrys wypływały z terenu wysokich gór. Kiedy w górach topniał śnieg, w rzekach przybywało wody. W końcu następowała powódź, czyli woda z rzek zalewała równiny Mezopotamii. Kiedy poziom wody obniżał się, na polach pozostawała gruba warstwa błota czyli **mułu**. Ten właśnie muł stawał się doskonałą i **żyzną ziemią** uprawną. Rolnicy kopali zatem kanały, które doprowadzały wodę na pola.

epodreczniki.pl

Wiosną, kiedy nadchodziła potężna **powódź**, trzeba było chronić pola i domostwa przed zalaniem. Budowano zatem wysokie **wały**, które powstrzymywały wodę.

	
oversvømmelse	
slam	
næringsrik jord	
jordvoller	

Nadchodzi powódź – ZADANIA

ZADANIE 1

W każdej trójce słów zaznaczonych tłustym drukiem tylko jedno słowo pasuje do tekstu. Zaznacz pasujące słowa.

Eufkrat, Wisła i Tygrys wypływały z terenu wysokich **gór-rzek-dolin**. Kiedy w górach topniał **muł-śnieg-kanal**, w rzekach przybywało **wody-błota-ziemi**. W końcu następowała **susza-powódź-lawina**, czyli woda z rzek **zalewała-rozpuszczała-wysuszała** równiny Mezopotamii. Kiedy poziom wody **podnosił-obniżał-zaczynał** się, na polach pozostawała gruba warstwa błota czyli **mułu-wody-piasku**. Ten właśnie muł stawał się doskonałą i **bezwartościową-żyzną-piaszczystą** ziemią uprawną. Rolnicy kopali zatem **drogi-kanawy-rzeki**, które doprowadzały wodę na **lotniska-pola-szczyty**.

Tak wygląda obecnie rzeka Eufkrat. Na zdjęciu twierdza Halabiye na terenie Syrii.

www.thoughtco.com

Miasta, handel wymienny, królowie i wojny

W Mezopotamii powstały pierwsze na świecie miasta. Każde z tych miast stanowiło odrębne **państwo** i miało własnego władcę.

Miasta te często ze sobą walczyły. Niekiedy zdarzało się, że jedno z państw/miast przejmowało kontrolę nad całą Mezopotamią.

Miasta Assur i Babilon walczyły często ze sobą o **władzę**.

W miastach Mezopotamii mieszkał władca, jego **służba**, **kapłani** i **rzemieślnicy**. Rolnicy mieszkający wokół miasta musieli płacić królowi i kapłanom daninę czyli **podatek** w postaci swoich plonów i zwierząt. Rzemieślnicy zaś prowadzili z rolnikami handel wymienny i wymieniali ceramikę, **biżuterię**, ubrania i inne przedmioty użytkowe na produkty rolne. Handel wymienny oznacza wymianę towarów bez użycia pieniędzy, np. rolnik dawał worek zboża i skrzynkę owoców, a w zamian za to rzemieślnik dawał ubrania i naczynia.

Ruiny miasta Uruk na południu Mezopotamii.
Już na 3000 lat przed Chrystusem
mieszkało tam ponad 50.000 ludzi.

www.messageto eagle.com

	
makt	
stat	
håndverkere	
prester	
tjenere	
skatt	
smykker	

Miasta, handel wymienny, królowie i wojny – ZADANIA

ZADANIE 1. Prawda czy fałsz?

	TAK	NIE
1. W Mezopotamii powstały pierwsze na świecie miasta.		
2. Każde z miast Mezopotamii było osobnym państwem.		
3. Miasta Mezopotamii zawsze żyły ze sobą w pokoju i nigdy nie walczyły.		
4. Ussur, Babilon i Uruk to przykłady miast Mezopotamii.		
5. Miasta Mezopotamii nie miały władców.		
6. Mieszkańcy miast musieli płacić podatek.		
7. Rzemieślnicy produkowali ceramikę, naczynia, biżuterię i ubrania		
8. Rolnicy zapewniali mieszkańcom jedzenie		
9. Rzemieślnicy i rolnicy handlowali ze sobą		
10. Handel wymienny oznacza kupowanie towarów i płacenie pieniędzmi		

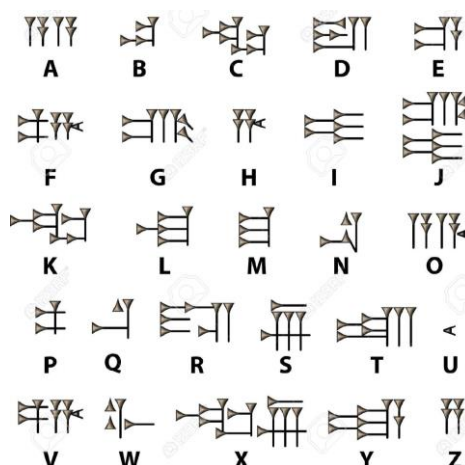
<http://earlyworldhistory.blogspot.no>

Miasto Mari

Pismo klinowe

Pismo zostało wynalezione przez mieszkańców Sumeru, krainy leżącej na południu Mezopotamii około 5000 lat temu. Litery wyciskano na **glinianych tabliczkach** za pomocą zaostrej **trzciny**. Następnie tabliczkę suszono i wypalano. Ten rodzaj pisma nazywa się **pismo klinowe**.

Najstarsze pisma dotyczą spraw handlowych. Z czasem zaczęto jednak zapisywać pismem klinowym **wiersze** i opowiadania.

www.odkrywcy.pl

	
leirtavle	
siv	
kileskrift	
dikt	

Matematyka i astronomia

Kapłani w Mezopotamii potrafili sprawnie pisać, czytać i **liczyć**. W ich systemie liczbowym ważną rolę odgrywała **liczba 60**. To właśnie oni podzielili godzinę na 60 minut, a minutę na 60 sekund. Również podział roku na 12 miesięcy pochodzi z właśnie z Mezopotamii.

Geometria również wywodzi się z Mezopotamii. Przy obliczaniu podatku przydawała się wiedza o tym, jak duże są **poła**. Słowo „geometria” oznacza dosłownie „mierzenie ziemi”.

Kapłani studiowali ruch gwiazd na niebie. W ten sposób zapoczątkowali *astronomię*, naukę o **gwiazdach** i planetach.

www.staff.science.uu.nl

Astronom przy pracy

	
stjerne	
åker	
tall	
telle	

Pismo klinowe, matematyka i astronomia – ZADANIA

ZADANIE 1. Wpisz w luki brakujące słowa. Użyj słów z ramki.

UWAGA! W ramce jest o jedno słowo za dużo!

trzciny klinowe handlowych 5000 pismo
Mezopotamia tabliczkach suszono wiersze

_____ zostało wynalezione przez mieszkańców Sumeru, krainy leżącej na południu Mezopotamii około _____ lat temu. Litery wyciskano na **glinianych** _____ za pomocą zaostrej _____ . Następnie tabliczkę _____ i wypalano. Ten rodzaj pisma nazywa się **pismo** _____ .

Najstarsze pisma dotyczą spraw _____ . Z czasem zaczęto jednak zapisywać pismem klinowym _____ i opowiadania.

ZADANIE 2. Jakich zdobytych nauki z Mezopotamii używamy każdego dnia? Podaj kilka przykładów z tekstu.

.....
.....
.....

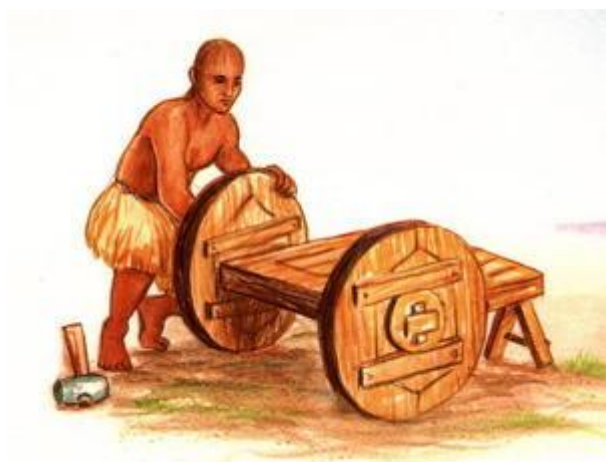
<http://vidasemsegredos.blogspot.no>

Mądre wynalazki

Rolnicy w Mezopotamii wpadli na pomysł **pługa**.

Przedtem, aby spulchnić ziemię

używano kijów i motyk. Wynalazek pługa do którego zaprzęgano **woły** pozwolił orać pola szybciej i sprawniej niż poprzednio.

W Mezopotamii były duże zasoby **gliny**. Używano jej do wyrobu **cegieł**, tabliczek do pisania, kubków i innych naczyń. Gliniane wyroby wypalano w piecach, by zapewnić im trwałość. Wyroby z wypalanej gliny nazywamy **ceramiką**.

Wynalazek koła również pochodzi z Mezopotamii. Garncarze używali koła garncarskiego. Pewnego dnia ktoś z nich wpadł na pomysł, by dwa koła przyczepić do skrzynki. Takim wózkiem można było przewieźć więcej towaru, niż człowiek czy zwierzę byli w stanie udźwignąć.

	
hjul	
okse	
murstein	
leire	
oppfinnelse	

Mądre wynalazki – ZADANIA

ZADANIE 1

O jakim wynalazku mowa?

Ten wynalazek umożliwił budowanie wozów i przewożenie towarów	Ten wynalazek umożliwił budowanie trwałych domów.	Ten wynalazek umożliwił sprawne oranie pola, czyli ułatwił uprawę roślin

Wszystkich tych rzeczy używa się również w dzisiejszych czasach.
Spróbuj sobie wyobrazić świat bez tych wynalazków!

Wiedza z Mezopotamii

W roku 539 p.n.e. czyli **przed naszą erą** (przed narodzeniem Chrystusa) Mezopotamia została podbita przez Persję (obecnie Iran). Aleksander Wielki podbił z kolei Persję, a wraz z nią Mezopotamię w roku 330 przed Chrystusem. Mezopotamia dostała się pod panowanie **Grecji i Cesarstwa Rzymskiego**. Grecy i Rzymianie wiele się tu nauczyli. Wiedzę tę zabrali ze sobą do innych krajów. W ten sposób wiedza z Mezopotamii rozprzestrzeniła się po świecie.

Brama Ishtar z miasta Babilon, znajduje się w muzeum w Berlinie

	
Hellas	
før Kristus	
Romerriket	

ZADANIA DO CAŁEGO TEKSTU

1. Wyszukaj słowa, które wystąpiły w tekście

Mezopotamia

G	V	P	O	L	A	F	A	S	T	R	O	N	O	M	I	A	K	Ż	G
R	Z	E	M	I	E	Ś	L	N	I	C	Y	F	E	G	L	I	N	A	W
Z	B	O	Ż	E	E	G	L	Z	K	G	V	Z	K	K	O	F	P	R	G
N	C	U	E	Z	U	W	M	J	S	P	Q	W	J	N	U	Ł	S	N	M
G	D	A	G	R	F	I	K	A	P	Ł	A	N	I	H	O	Y	Z	A	T
E	C	B	T	V	R	A	U	D	O	M	O	W	I	O	N	Y	E	H	R
O	K	E	R	Z	A	Z	U	R	B	Z	H	C	O	W	I	N	N	O	Z
M	S	H	H	P	T	D	U	Ą	G	O	D	Z	I	N	A	Ę	I	W	C
E	Z	S	W	O	C	Y	M	E	T	A	M	A	T	Y	K	A	C	C	I
T	S	Ł	P	I	S	M	O	K	L	M	L	B	P	E	U	A	A	E	N
R	E	U	M	U	Ł	A	H	A	N	D	E	L	L	Ó	J	S	Y	U	A
I	K	Ż	H	W	B	K	I	N	K	R	O	W	Y	N	Ę	O	Z	N	R
A	U	B	P	W	D	H	N	A	I	N	K	R	Ó	L	E	F	W	G	O
E	N	A	W	Ł	C	N	P	Ł	M	P	C	C	Ż	C	W	K	I	Q	L
F	D	B	Ł	Ó	A	C	S	Y	D	C	K	C	B	P	T	R	E	M	N
Ż	A	D	A	V	N	W	Y	N	A	L	A	Z	E	K	Y	T	R	I	I
R	O	L	N	I	C	Y	J	Ę	C	Z	M	I	E	Ń	G	H	Z	N	C
P	Ł	U	G	K	O	Ł	O	U	P	R	A	W	A	N	R	W	Ę	U	T
P	O	W	Ó	D	Ż	T	G	R	Z	E	K	A	J	U	Y	F	T	T	W
P	O	D	A	T	E	K	W	K	O	Z	Y	Ę	G	M	S	D	A	A	O

głina	pismo	trzcina	pola	
Tygrys	Eufrat	rzeka	kanały	rolnicy
godzina	geometria	metamatyka	astronomia	gwiazdy
wynalazek	koło	pług	minuta	sekunda
powódź	muł	uprawa	zboże	rolnictwo
zwierzęta	psy	kozy	owce	krowy
handel	pszenica	jęczmień	żarna	udomowiony
król	rzemieślnicy	służba	kapłani	podatek

2. Zapisz 5 faktów, które zapamiętałeś o starożytnej Mezopotamii.

Pamiętam, że w
starożytnej
Mezopotamii....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

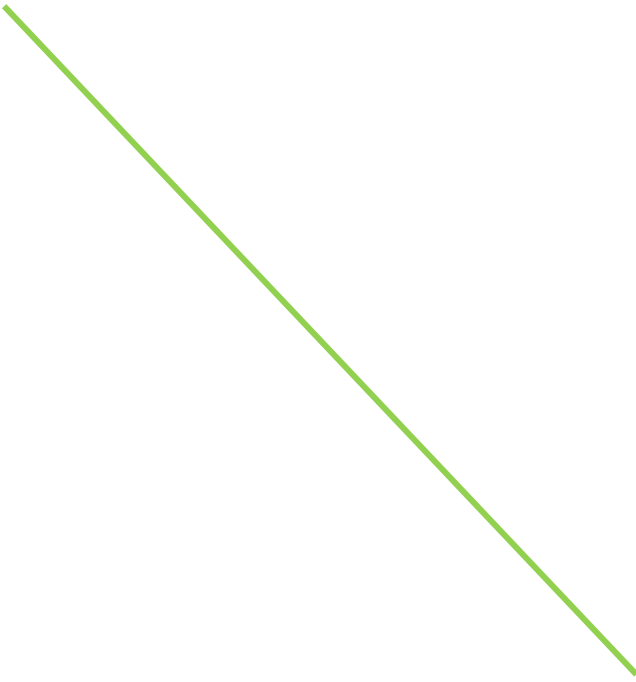
.....

.....

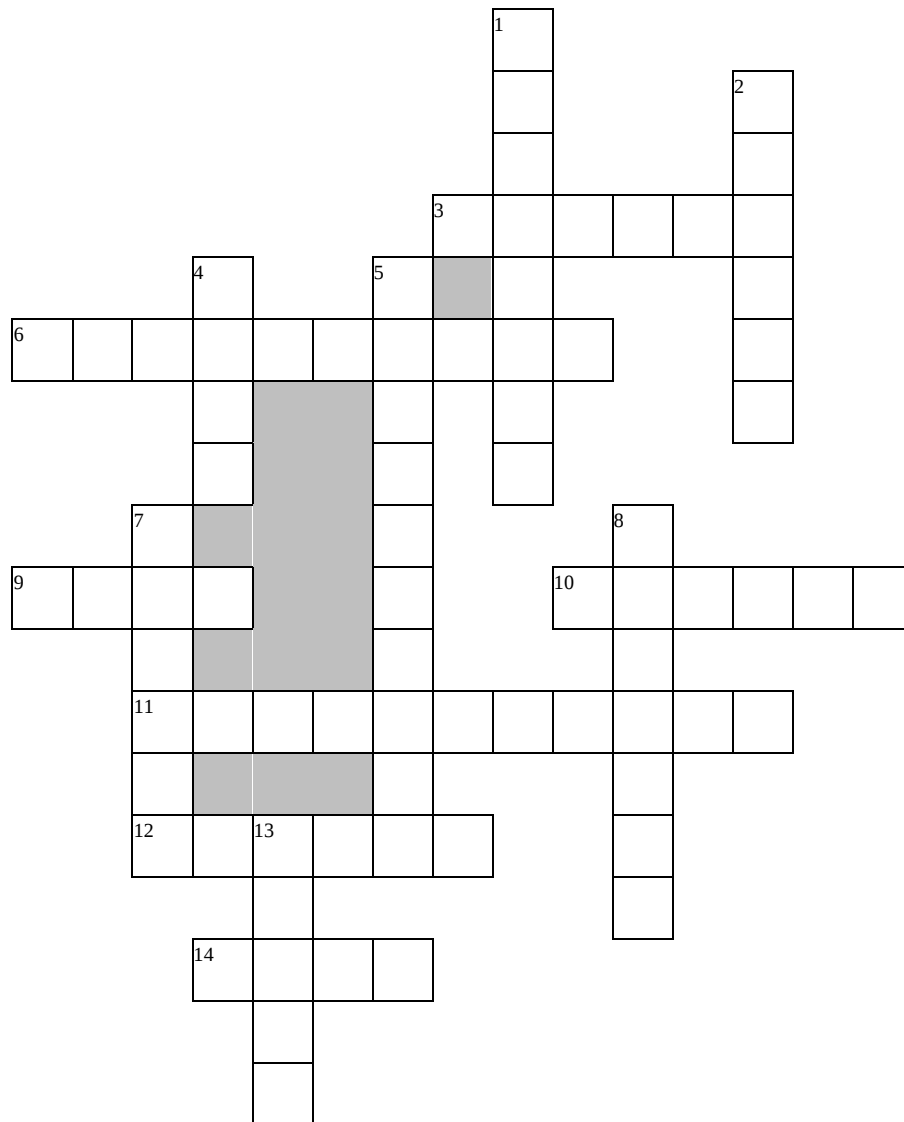
.....

.....

3. Czy pamiętasz najważniejsze pojęcia związane z Mezopotamią? Połącz norweskie i polskie słowa.

		
avling		cegła
bygg		gлина
bønder		jęczmień
hjul		koczownicy
hvete		koło
håndverker		muł
kileskrift		pismo klinowe
leire		plony, zbiory
murstein		pług
nomader		podatek
næringsrik jord		pole
oversvømmelse		pszenica
plog		rolnicy
siv		rzemieślnik
skatt		trzcina
slam		wylew, powódź
åker		żyźna ziemia

4. Rozwiąż krzyżówkę o starożytnej Mezopotamii

Poziomo

- 3.** stolica Niemiec, tam w muzeum znajduje się Brama Isztar, piękny zabytek przewieziony z Mezopotamii
- 6.** nauka o gwiazdach i planetach
- 9.** narzędzie rolnicze wynalezione przez mieszkańców Mezopotamii
- 10.** zjawisko wylewania wód rzeki na tereny leżące nieopodal
- 11.** osoba wytwarzająca różne produkty pracą własnych rąk, np. szewc, garncarz itp
- 12.** nazwa dzikiego kota, a także jednej z rzek Mezopotamii
- 14.** dzikie zwierzę, udomowione wiele tysięcy lat temu, dało początek psom

Pionowo

- 1.** popularny gatunek zboża
- 2.** mieszkańcy Mezopotamii prowadzili ze sobą ... wymienny, nie używając pieniędzy
- 4.** na terenie byłej Mezopotamii obecnie istnieje państwo o nazwie...
- 5.** ludzi, którzy nie mieli stałego miejsca zamieszkania
- 7.** Jedna z wielkich rzek w Mezopotamii
- 8.** ludzie, którzy uprawiają ziemię i hodują zwierzęta
- 13.** rodzaj miękkiej skały, z której produkowano cegły oraz tabliczki służące do pisania